

voidaan aina asettaa kysymys, missä subsidiariteetin raja on missäkin asiassa. Sosiaalikysymyksissä se on erityisen merkittävä rajanveto, sillä koko ajatus järjestelmien harmonisoinnista on mahdoton. On pakko elää maailmassa, jonka erilaiset sosiaalijärjestelmät ehkä hieman harmonisoituvat tai ainakin konvergoituvat vuosien mittaan mutta ovat kuitenkin koko ajan kansallisen päätöksenteon alla. Toisaalta sosiaalinen polkumyynti (social dumping) on todellisuutta. Siinä alemman tasoista (ja siis halvempaa) sosiaaliturvajärjestelmää käytetään hyödyksi kilpailullisessa mielessä. Tämä on risti-riidassa sisämarkkinoiden perus-

periaatteen kanssa. EU-tason vaikuttaminen on siis väistämätöntä, mutta missä menee sen raja? EU ei tätä rajaa vedä, vaan se on tehtävä jäsenmaissa, ja kussakin jäsenmaassa erikseen.

YHTEENVETO

EU:n tuleva sosiaalipolitiikka on ilmeisesti enemmänkin uuden sosiaalisen suojelun komitean suorittamaa aktiivista seurantatoimintaa kuin perustamissopimusten perusteella tehtävää lainsäädäntötyötä. Lainsäädäntötyössä on tosin Amsterdamin sopimuksen antaman uuden toimivallan perusteella useita

merkittäviä lakialoitteita käsittelyssä, mutta niiden suhteellinen merkitys ilmeisesti vähenee, koska uusi prosessi vie poliittisuutensa ja suurempien vaikutusmahdollisuuksiensa vuoksi päähuomion. Myös komissio suosii komiteaan perustuvaa toimintatapaa, sillä niin se vaikuttaa suoraan komitean jäsenenä. Neuvoston työssä sen tehtävänä on vain seurata omien esitystensä käsittelyä neuvostossa. Uuden komitean työssä se voi tehdä suoraan tai sihteeristön nimissä ehdotuksia ja viedä niitä eteenpäin yhtenä komitean jäsenenä.

MATTI KARI

SUOMI-ÄITI JA ÄIDIN POJAT

Juha Siltala on maamme johtava (tosin melkeinpä ainoa) johdonmukainen psykohistorioitsija, joka vie läpi jättiläismäistä ja kunnioitettavaa projektia suomalaisen ahdistuksen tutkimiseksi. Nyt ilmestyneessä toisessa osassa "Valkoisen äidin pojat" tarkastellaan kansallista herätystä ensimmäiseen maailmansotaan asti. 800-sivuiseen (lähdeviitteineen) kirjaan ei enää mahtunut kansalaissotaa koskeva osuus, joka on jo kerätty ja analysoitu. Olen aina hämmästellyt kustannuspolitiikan oikkuja: miten on mahdollista, että kustantajat ovat valmiita julkaisemaan jonkun kirjoittajan tiiliskiviä, joita taatusti kukaan ei voi lukea kokonaan, kun taas toi-

nen kirjoittaja ei saa kirjaansa milään läpi, vaikka se olisi kuinka paljon lukukelpoisempi ja tulisi halvemmaksi. Tässä tapauksessahan Siltalan teos on suoranainen kokonaistaideteos, jonka kuvituskin on erittäin ansiokas ja huolellisesti harkittu. Mutta tämä on tietysti vain kateutta.

Kirjan lähtökohtana on hyvin eksplisiittisesti psykoanalyttinen näkökulma psykohistoriaan. Tämän näkökulman Siltala tiivistää hyvin muotoiluun "mikä saa ihmiset toimimaan vastoin omia etujaan", mutta epäilemättä tätä on täydennettävä vielä toteamuksella, että ihmiset eivät psykohistorialliselta kanalta katsoen myöskään tiedä omia

etujaan. Se selviää vain psykoanalyysin kautta ja sitä ymmärtävien henkilöiden avulla.

Halusin arvostella kirjan kahdesta erityisestä syystä. Ensimmäinen syy oli se, että Siltala liikkuu hyvin pitkälle alueilla, jotka kiinnostavat minua: hän tarkastelee yksilöllisiä elämänkulkuja ja käyttää hyväkseen erilaista omaelämäkerrallista materiaalia, syventäen tätä sellaisella historiallisella aineistolla, joka minulle on vierasta. Toinen, välittömämpi syy on se, että olen viime aikoina tullut harrastaneeksi yhä enemmän juuri psykoanalyysin vaikutusten pohdintaa erilaisissa yhteiskunta-ilmiöissä. Freudin merkitys on yhä laajemmin asetettu kyseenalaiseksi

teoreetikkona ja koulukunnan kehittäjänä, mutta arkipäivän freudilaisuus tuntuu joka puolella vain kasvavan. Mielenkiintoista on, että yksi Siltalan (hänen omalta kannaltaan) pahimmista vihollishahmoista, dekonstruktionisti Derrida on vähintään yhtä päättäväinen psykoanalyysin puolustaja kuin Siltalakin. Siltala pitää myös psykoanalyysia välineenä, joka antaa ihmisille oikeuden omiin merkityksiinsä, kun taas psykoanalyysin kritiikki väittää sen ottaneen tulkintoikeuden omiin käsiinsä arveluttavin perustein.

Halusin siis katsoa, miten Siltalan psykohistoriallinen tulkinta oikein toimii ja miten yleinen Freud-kriittinen näkökulma soveltuu Siltalan tutkimuksen tarkasteluun. Täytyy myöntää, että vasta saatuani Siltalan kirjan käteeni ymmärsin tehtävän olevan erittäin vaativa. 800-sivuisen, rakenteellisestikin vaikean teoksen arviointi siten, että tekijän kaikki intentiot ja ansiot tulevat otetuksi huomioon, on mahdottomuus.

Lisäksi ongelma on se, että en ole missään mielessä neutraali arvostelija. Arvostan suuresti Juha Siltalaa kunnianhimoisena, ahkerana ja ylettömän perusteellisenä tutkijana, joka on tehnyt äärimmäisen tärkeää perustutkimusta. Minulla ei siis ole mitään henkilökohtaisia syitä pyrkiä vähättelemään hänen merkitystään, niin kuin usein ajatellaan, jos akateeminen kollega haukkuu toisen. Emme ole myöskään missään mielessä kilpailijoita emmekä liiku samojen oppiaineiden puitteissa. En kadehdi Siltalalta hänen palkintojaan (en ainakaan ylettömästi), vaikka ehkä hieman hämmästyttää se, että Väinö Tannerin Säätiö, jonka johdossa istuu mm. Paavo Lipponen, palkitsee iloisesti kriitikon, joka on aidosti vetämässä mattoa kaikkien nykyisen hallituksen mahdollisten saavutusten alta. Jos Paavo Lipponen olisi vaivautunut lukemaan edes kirjan viimeisen luvun,

niin tuskinpa palkintoa olisi tullut!

Mutta palataan psykoanalyysiin. Mitä enemmän olen syventynyt psykoanalyysin historiaan ja sen perusväittämiin, sitä selvempää on, että kyseessä on suoranaista tieteellistä arvoa vailla oleva, perusteettoa oletuksiin tulkintansa rakentava oppirakennelma, jonka tiedostamatonta koskevilla väitteillä on monesti erittäin kohtalokkaita seurauksia, erityisesti kun ne liittyvät väitteisiin seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai lapsuudessa koettujen tapahtumien merkityksestä. Psykoanalyysi on kieltänyt todelliset traumaattiset muistot ja tehnyt niistä pelkkiä fantasioita ja toisaalta luonut edellytykset ns. palautuneiden muistojen hyväksikäytölle erilaisissa hyvinkin dramaattisissa yhteyksissä.

Ongelma moninkertaistuu, kun siirrymme psykoanalyysin sovelluksiin vaikkapa historia- ja yhteiskuntatieteissä. Miten psykoanalyysin perusolettamukset ovat ylipäänsä siirrettävissä kollektiivisiin ilmiöihin? Kyseessä on olennaisesti se, että viettejä koskevat tulkinnat siirretään yhteisölliselle tasolle, tehdään tulkintoja niiden yhteisöllisistä vaikutuksista. Mutta myös kollektiivinen tiedostamaton näyttää olevan käypä käsite.

Siltalan tutkimuksessa koko arsenaali tulee käyttöön. Siksi se antaakin nähdäkseni aika hyvän kuvan siitä, voiko psykoanalyysia soveltaa historialliseen tutkimukseen. Jos joku siinä voi onnistua, niin se olisi Siltalan kaltainen erittäin perusteellinen ja vakavasti aiheeseensa suhtautuva tutkija, jolle perinteinen historiatieteellinen tutkimus ei ole vierasta. Siltala muodostaa siis tässä mielessä aidon freudilaisen erityistapauksen, joka erikoisuudestaan ja äärimmäisyydestään huolimatta valaisee koko kenttää.

Aina on olemassa se mahdollisuus, että merkittävä tutkimus pe-

rustuu empiirisesti ja tieteellisesti kestäättömiin premisseihin. Kantantaloustiede on erittäin arvostettu tieteenala, huolimatta siitä, että sen perusolettamukset, jotka koskevat ihmisten toimintaa ja tämän toiminnan motiiveja, ovat taatusti ja tunnustetusti virheellisiä (ja lisäksi muuten hyvin pitkälle vastakkaisia psykoanalyysille). Mikä estää psykoanalyysia tekemästä samoin: rakentamasta monimutkaisen ja hienon tieteellisen struktuurin hiekalle ja saamasta silti relevantteja tuloksia? Ja että siis, huolimatta siitä että Freudin teoria olisi kuinkakin pelkästään museotavaraa (niin kuin uskon), niin nykyajan freudilaisen tutkimuksen tulokset olisivat silti erittäin ansiokkaita ja hyödyllisiä.

Siltala edustaa tässä mielenkiintoista tasapainottelua toisaalta tiukasti peruspsykoanalyttiseen käsiteparaattiin perustuvan tarkastelun ja toisaalta Freudin jälkeisten teorioiden ja tulosten huomioonottamisen välillä. Lisäksi hän kieltää suorittavansa varsinaista psykoanalyysia, vaan sanoo, että hänen lähestymistapaansa voisi pikemminkin kutsua syvähermeneutiikaksi. Hän siis koettaa ymmärtää sitä, miten historialliset henkilöt toimivat psykoanalyysin avulla ilman, että suhde olisi vastavuoroinen (so. transferenssi on yksisuuntainen). Piakkoin julkaistavassa metodisessa artikkelissaan (Psykohistorian metodisia kysymyksiä, teoksessa Kari Immonen [toim.]: Kulttuurihistorian metodikirja. SKS 2000) Siltala tarkastelee laajasti keskeisiä psykohistoriaan kohdistettuja vastaväitteitä, mutta myös rakentaa psykohistorialle monitieteistä, hyvinkin modernia tiedepohjaa, jossa aivotutkimuksen ja sosiobiologiset näkökohdat otetaan huomioon kulttuuritutkimuksen ohella. Tässä hän tuskin miellyttää puhdasoppisia analyytikoita.

Todettakoon myös, että Siltala ja minä olemme täysin samalla puo-

lella barrikadia, kun kysymys on suhteesta todellisuuteen ja yhteiskunnan ymmärtämiseen teksteinä ja konstruktioina. Kumpikin inhoamme yhtä syvästi nykyistä rutiininomaista ajattelua todellisuuden merkityksettömyydestä ja tulkintojen moninaisuudesta (paitsi ks. tuonnempana) ja rakennettavuudesta. Vaikka onkin selvää, että tutkijat osallistuvat käsitteidensä ja kokemusmaailmojensa kautta todellisuuden muokkaamiseen, niin kaiken tämän lopullisena kriteerinä on kuitenkin tutkimuksen ja todellisuuden välinen suhde. Hyvä tutkimus on tästä tietoinen ja erottuu aina sfääreissä leijuvasta käsitepuurosta ja retoriikkamössöstä yhtä selvästi kuin pokémonit lasten arkielämästä. Puuroa voi kirjoittaa vain niin kauan kuin tekstillä ei pyritä vaikkapa performatiivisuuteen. Siltala ei taatusti kirjoita tyhjää, vaan joskus hyvinkin konkreettista ja tähän aikaan sidottua kommenttia menneisyyden kautta.

Mistä nyt sitten Siltalan teoksessa on kysymys? Siltalan tavoitteena on ymmärtää historiallista kehitystä siten, että myös tiedostamattomat ja irrationaaliset elementit otetaan mukaan tulkintaan. Hän analysoi kansallisen historiamme johtohahmoja Yrjö-Koskisesta alkaen heidän yksityisen kirjeenvaihtonsa, päiväkirjojen ja muun elämäkerta-aineiston pohjalta täysin modernista freudilaisesta tulkintakehyksestä lähtien. Tämä "historiattomuus" on hämmentävää: voidaanko todella 1800-luvun kirjeenvaihdon perusteella tehdä kerniläisiä tai kleiniläisiä tulkintoja henkilön primäärisuhteista? Onko esim. narsistinen häiriö tässä tapauksessa validi termi (esimerkiksi Gianni Vattimon äärimmäisen tulkinnan mukaan "alitajunta" syntyi vasta, kun Freud esitti sitä koskevan teorian)?

Joka tapauksessa Siltala tekee Suomen historian suurhahmoista

vahvoja psykoanalyttisiä yksilötolkintoja. Esimerkiksi August Ahlqvistin elämänpettymystä selittää "miehisen tahdonvoiman ja tukahdutetun äidinkaipuun pakkoliitto". Toisaalta hän käsittelee rinnan laajoja kokonaisuuksia, suomalaisuustaistelun ja 1800-luvun loppupuolen erilaisten vastakohtaisuuksien analyysia; ne ovat täyttä klasista historian tutkimusta. Häntä ei voi ainakaan syyttää kontekstin unohtamisesta.

Edellä mainitussa artikkelissa Siltala perustelee vahvasti tämän menettelyn oikeutusta korostamalla toisaalta psykoanalyysin tosiasiallista historiallisuutta ja (sosiaalista) kontekstuaalisuutta, toisaalta yksilöiden tunnedynamiikan universaalisuutta. Vietit, alitajunta, äitisuhde ovat ikuisia ja pysyviä ihmisen perusominaisuuksia.

Aina välillä käväistään "kulissien" takana, protagonistien yksityiselämässä sikäli kuin siitä on tietoa. Esimerkiksi vertailu serkusten Yrjö Sakari Yrjö-Koskisen ja C. G. Estlanderin näkemysten kehittymisestä on varsin kiintoisa. Serkuksethan olivat keskeisiä toistensa poliittisia vastustajia, ja Siltala osoittaa heidän julkisten eronsa olleen paljon suurempia kuin "todelliset" erot.

Ongelmaksi nousee tässäkin huoleton nykytulkintojen ja 1800-luvun ajatustapojen sekoittaminen, historiattomuus (jonka kritiikin Siltala siis torjuu). Tämä näkyy tekstissä ja otsikoissa muutenkin: Siltala puhuu iloisesti eurokuntoisuudesta, tulostavasta, pk-yrityksistä ym. J. V. Snellmanin ja Ahlqvistin yhteydessä. Perversion kohdalla hän sentään muistaa mainita, että Ahlqvist ei vielä käsitettä tuntenut. Rinnastukset ulottuvat ajankohtaisiin kommentteihin: Erkki Lähteen metsänhoitoa koskevien tutkimusten lopettaminen rinnastuu Kiven nujertamiseen. Suomen kielikin on Siltalan mielestä ikävästi köyhtynyt

sekä taivutusten että lauseenvastikkeiden osalta.

Uno Cygnaeuksen perhe-elämän ja lastenkasvatusongelmien kuvaus on erittäin mielenkiintoinen. Isän tunteellisuus, äidin riittämättömyyskokemukset, se että isän ja lasten suhde jää etäiseksi, kaikki nämä ovat kovin ajankohtaisia ongelmia ja on hyvä, että Siltala ei tässä niinkään harrasta tulkintoja kuin antaa henkilöiden itsensä puhua. Vasta jälkikäteen ryhdytään Cygnaeusta analysoimaan. Cygnaeuksen kohdalla Siltala eläytyy selvästi hyvin voimakkaasti väärinymmäretyn reformaattorin kohteluun, transfereenssi on ilmeinen.

Siirryttäessä seuraavaan polveen, KPT-liikkeen ympärille ryhmityneisiin radikaaleihin ja siitä eteenpäin vuosisadan vaihteen sivistyneistöön Siltalan psykoanalyttiset tulkinnot niin sanotusti muuttuvat ajankohtaisiksi ja hän voi rinnastaa niitä ajankohdan omiin psykologisiin käsitteisiin, mikä onkin erittäin mielenkiintoista.

Sama koskee ylipäänsä tuon ajan keskustelua, jonka yhtymäkohtia nykyisiin debatteihin, esimerkiksi eräiden postmodernien ajatuskultujen toistuvuuden, Siltala tuo esille ansiokkaasti. Ajankuvana teos on siis oivallisen dokumentoiva.

Ongelmaksi koen kirjan rakenteen hyppeltyvyyden ja lukujen sisällä tapahtuvan alituisen levottoman liikkeen henkilöistä toisiin tavalla, joka muistuttaa hyvin pitkälle vapaan assosiaation tekniikkaa, unenomaista liikettä. Tämän pyörteisen virran sisällä on paljon kiinnostavaa, mutta väliin mahtuu myös käsittämättömiä sivuliikkeitä. Jatkuvat viittaukset hyvin erilaisiin psykoanalyttisiin koulukuntiin ovat myös hämmentäviä, kun tiedämme, että nämä eivät juuri kommunikoineet keskenään. Siltala liikkuu myös varsin suvereenisti eri tasoilla: välillä siis aivan henkilökohtaisia

tarkasteluja, välillä taas yleisempiä keskusteluja esim. kansan hygienian tasosta ja propagandasta (kuuluu Konrad Relander tarjoo paljon materiaalia) foucaultilaisesta perspektiivistä ja välillä teoreettisia keskusteluja hyvin erilaisten tutkijoiden kanssa.

Yksi minua hämmäntänyt piirre, joka on vielä selvemmin esitetty Siltalan metodiartikkelissa, koskee vaihtoehtojen tulkintojen asemaa. Siltala painottaa vahvasti, että yksi psykoanalyysin ansioita on juuri tulkinnallinen avoimuus: samasta ilmiöstä voi aina tehdä useita tulkintoja, samat ilmaisut voivat merkitä aivan eri asioita, piippu voi olla piippu tai fallossymboli, kontekstista riippuen. Toisin sanoen erilaiset konstruktionistit ja postmodernistit voisivat ilmiöihin hyväksyä tämän osan Siltalan näkemyksistä. Mutta toisaalta hän on, kuten edellä on jo havaittu, äärimmäisen jyrkkä essentialismin ja realiteettiperiaatteen puoltaja, joka inhoaa tyhjää teoreettista sanapuuroa. Miten tämä ristiriita on selitettävissä?

Myönteinen selitys on se, että jokoisen hyväksyttävistä tulkinnoista pitää olla "todellinen", so. adekvaatti. Piippua ei pidä luulla fallokseksi silloin, kun sitä käytetään vain piippuna, kun taas toisessa kontekstissa se on aidosti jotain muuta. Kyse ei siis ole niinkään vaihtoehtoisista tulkinnoista kuin kontekstuaalisesti määräytyneistä, sinänsä vaihtoehtottomista tosiasioista.

Siltalan kunnianhimoinen tavoite on siis kontekstualisoida käyttämänsä psykoanalyttinen tarkastelu, osoittaa, että teoria ja aineisto toimivat yhdessä. Hän panostaa tähän erittäin voimakkaasti. Omalta kannaltani katsottuna teoreettiset osat eivät tunnu juuri rikastuttavan tarkastelua: ne eivät tuo uutta näkökulmaa asiaan. Usein ne ovat joko päälle liimattuja tai sitten suoraan irrelevantteja: Kristevan teo-

ria eettisen tason integroivasta vaikutuksesta semioottisessa järjestyksessä ei suoraan sanoen tunnu kovin tarpeelliselta pohdittaessa Hilda Käkikosken tunnedynamiikkaa.

Sen sijaan erittäin kiinnostava on itse päätulos, jonka Siltala loppuluvussaan esittää: "1800-luvun kansallisisidealitit ja reformaattorit järjkiään suorittivat elämäntehtävänsä äidille ja äidissä – isänmaa ja ihmiskunta olivat heille edustettuina elävän naisen kautta, (joka) ylitti sukupuolisuuden ja sovitti muutkin ristiriidat niin yksilössä kuin yhteiskunnassa". Varsinkin kun hän toteaa, että kyseessä ei ole mikään psykoanalyttinen tulkinta vaan tutkittavien henkilöiden omin sanoin ilmaisema selitys toiminnalleen. Psykoanalyttinen selitys vaatisi tarkempaa aineistoa. Tällöin voidaan siis kysyä, tarvitaanko loppujen lopuksi psykoanalyysia, kun havainto on löydettävissä muutenkin ja kun se on sinänsä hyvin mielenkiintoinen. Ja lisäksi sikäli kiinnostava, että Arja Rosenholm osoittaa väitöskirjassaan (1999), että venäläinen tuon ajan sivistyneistö torjui äidillisen.

Mutta on syytä muistaa edellinen piippuesimerkki. Oliko suomalaisen 1800-luvun sivistyneistön "äiti" sama kuin freudilainen äitifiguuri? Minusta vastaus on melkoisen varmasti ei. Ja ainakin Siltalan äiti-isänmaa on kovin kalpea ja veretön, yliidealisoitu hahmo niiden arkisten äitien rinnalla, joista jotkut hänen sankareistaan ovat riippuvaisia. Toisin sanoen Siltala ei tee selvää eroa sen välillä, milloin hänen sankarinsa puhuvat äidistä konkreettisesti ja milloin symbolisesti.

Toinen kysymys on, mitä tämän havainnon avulla opimme lisää suomalaiskansallisesta liikkeestä, Suomen historiasta, suomalaisten problemaattisesta suhteesta Venäjään. Siltala osoittaa, että Yrjö-Koskinen, johtava myöntöväisyyksien mies, ei tässä

suhteessa eroa olennaisesti johtavista laillisuusmiehistä. Kummankin naiskuva oli pitkälle samanlainen. Miksi siis tällainen valtava ero (Yrjö-Koskinenhan päätyy suunnittelemaan vastustajiensa panemista kuriin Bobrikoffin avulla)? Juuri tämä kysymys askarruttaa Siltalaa, myös metodisesti. Hänen vastauksensa on siis kontekstualisointi, joka pelastaa "psykoanalyysin tieteellisen pätevyyden". Miten tämä kontekstualisointi tapahtuu, ei ole auennut minulle (siis juuri suhteessa kysymyseen ratkaisujen erilaisuudesta). Toisaalta Siltala selvästikin sympatisoi myös universaalissa mielessä "rakaita 1800-lukulaisiaan" erityisesti verratessaan heitä omiin postmoderneihin aikalaisiinsa. Tosin 1800-lukulaisetkin "riitelivät, raatelivat ja hyökkäilivät epäreilulla tavalla toisiaan vasten" mutta edustivat silti sellaista "moraalista autonomiaa ja mielekästä elämää jota nykyaikana soisi esiintyvän enemmänkin".

Kolmas kysymys, joka itsestään selvästi nousee esille, kun psykoanalyttisestä tulkinnasta on kyse, on: mikä on tässä naisten asema, muuten kuin äidin puute? Jo nimihän paljastaa, mistä on kysymys: Valkoisen äidin *pojat*. Mikä on siis kirjan *tytärten* asema? Siltalalla on iso luku, jossa hän tarkastelee eräitä vuosisadan vaihteen naishahmoja: aikaisemmin hän on tarkastellut suurmiestensä vaimoja. Silti hänen tulkoksensa koskee miesten äitisuhdetta. Entä nämä kiinnostavat, vahvat naiset: Käkikoski, Hilja Riipinen, Minna Canth? He eivät suinkaan olleet mitään perinteisiä äitihahmoja. Itse asiassa Siltala viittaa lyhyesti naisliikkeen alkuaikojen kiintoisaan ilmiöön, lähes lesbolaisiin ystävyys-suhteisiin naisten välillä, intensiiviseen *sisaruuteen*. Tämä ilmiö vaatisi vielä paljon enemmän pohdintaa. Tässä yhteydessä minusta on mielenkiintoista, että selityksen sokeat pilkut koskevat juuri näitä in-

tomielisiä, jyrkkiä naisia, jotka aidosti ovat uhranneet elämänsä asian hyväksi siinä, missä miesten ongelmana ovat lähinnä työn asettaminen perheen edelle ja siitä koituvat menetykset (ja ylettömien vaatimusten asettaminen vaimoille).

Kirja huipentuu aivan lopussa aukeamaan, jossa kuvataan Suomen nykyistä rappiota: järvet on tärvelty, suomalaisuus edustaa vain ihmistä karsittavaa kuonaa nykyliitille,

tuloskuntoisuus on kaiken mitta ja muut saavat mennä. Tämän taustana oli juuri 1800-luvun loppu, jolloin ”kehitys olisi saattanut johtaa muuallekin kuin tavoiterationaalisuuden ylivaltaan ja tulosuskuntoon”. Vain perspektiivin avautuminen taaksepäin antaa mahdollisuuden edes haaveilla tästä risteyskohdasta.

Upea mahlerilainen lopetus, mutta tarvittiinko tähän kaikkeen to-

della näin raskasta aparaattia, run-
sasta 800:aa tiivistä painosivua?

J. P. ROOS

JUHA SILTALA
VALKOISEN ÄIDIN POJAT
SIVEELLISYYS JA SEN VARJOT
KANSALLISESSA PROJEKTISSA
OTAVA 1999

TYÖSTÄ JA TUOTTAVUUDESTA – JÄLLEEN KERRAN

Tarinan alku on kuultu moneen kertaan. Yhdysvaltain teollisuus ajautui kriisiin 1980-luvulla. Tayloristis-fordistinen kone yskähteli pahemman kerran. Kilpailijoiden aseita tutkisteltaessa yksi salaisuus nähtiin löytyvän juuri tavasta, jolla inhimillisiä resursseja pajoissa käytetään. Huhu siitä, että tayloristis-tieteellinen tapa järjestää töitä ei ehkä olekaan se tehokkaista tehokkain. Miten siis järjestää työt ja töiden johtaminen, jos tehokkain tulos saavutetaan jollakin muulla tavalla kuin erottamalla toisistaan tieteellisesti pää ja käsi? Kysymys on tarjonnut markkinaosuutta leegioille liikkeen johtamisen niksikirjojen kokoajia, mutta myös vakavamielisemmille liikkeenjohtajien ja työelämän tutkijoille.

Vakavamielisen (= tieteellisen) keskustelun pelissä asian tiimoilla on roolijako. Osa kirjoittajista on innoissaan esitellyt löytöjään siitä, miten uudet työtavat luovat todella

uutta kulttuuria tuotantoelämään ja siinä samassa sitten takaavat onnea ja menestystä kaikille osapuolille. Toiset kirjoittajat taas ottavat asiakseen vakuuttaa, että ei se ole totta. Muutokset ovat vain lumetta, jotakin joka kuvaa enemmän tutkijan omia toiveita kuin sitä, mitä pajoilla todella tapahtuu. Ja jos vaikka jotakin uutta olisikin syntymässä, se kuitenkin jää vain pienen vähemmistön asiaksi.

* * *

Eileen Appelbaumin, Thomas Bailyn, Peter Bergin ja Arne Kallebergin uusimman kirjan nimi kysyy, miksi tällainen post-tayloristinen tuotanto kannattaa? Nämä tutkijat siis ottavat selvästi paikkansa siinä joukossa, joka uskoo uuden tuotantokulttuurin voimaan. Vaikea kirjoittajien tulosten perusteella on muuhun johtopäätökseen edes tulla.

Kirja on selkeä raportti isosta tut-

kimusprojektista. Kohteena on kolme erilaista tuotannonalaa Yhdysvalloissa: vaatetusteollisuus, terästeollisuus ja medikaalinen elektroniikka. Tutkimus analysoi tuotannon tehokkuutta, ihmisten tuloja ja hyvinvointia työssä sen mukaan, millaisia työorganisatorisia valintoja työpaikoilla on tehty. Käsitteen ”high performance work” ytimessä kirjoittajilla on päättäväisyyttä vieminen mahdollisimman lähelle varsinaisesta tuotannosta vastaavia ihmisiä ja tiimejä – ei siis mikään outo tema suomalaisessakaan keskustelussa.

Tuloksena kirjoittajat löytävät selkeän win-win-logiikan. Oli toimiala mikä hyvänsä, tuotannon uudet järjestelyt ovat sampo, joka jauhaa hyvinvointia kaikille. Työläisillä on näissä oloissa vähemmän stressiä, viihtyisämpi työ ja enemmän palkkaa. Siinä sivussa omistajienkin kukaro lihoo sukkelammin kuin taylorismiin jämähtäneiden naapureiden.